

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF AGRICULTURAL SCIENCES

ISSN 2224-526X

Volume 1, Number 25 (2015), 45 – 47

UDC 342.7(574)

**LEGAL REGULATION OF THE RATIONAL USE
AND PROTECTION OF LANDS****Mursalimova E., Turguldinova S.**

Kazakh national agrarian university, Almaty, Kazakhstan

Key words: Land resources, legal regulation of land relations, land conservation, rational use of land, land law**Abstract.** The objectives of land protection are: prevention of degradation and disturb of land and other adverse consequences of economic activity by stimulating the production of environmentally safe technology, holding forest amelioration and meliorative activity ensuring the improvement and restoration of land, which were degraded or violation, implementation in practice of environmental regulations of optimal land use.

УДК:332.33

**ЖЕРДІ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУДЫ
РЕТТЕУ ҚҰҚЫҒЫ****Мурсалимова Э., Тургульдинова С.**

Қазақ ұлттық аграрлық университеті, Алматы қ, Қазақстан

Тірек сөздер: жер ресурстары, жер қатынастарын құқықтық реттеу, жерді қорғау, жерді ұтымды пайдалану, жер құқығы**Андағна** Жерді қорғау мақсатына жер бұзушылық және оның нашарлауын болдырмау, басқада шаруашылық қызметінің жағымсыз салдарын мелиоративтік, орман-мелиоративтік шараларын жүргізу мен өндірісті экологиялық қауіпсіз технологиясын ынталандыру; нашарланған немесе деградацияға ұшыраған жерлерді қайта қалпына келтіру мен жақсартуын қамтамасыз ету; тәжірибеде үйлесімді жерді пайдалануда экологиялық нормативтерді енгізу.

Жерді – құқықтық реттеу негізіне жерге байланысты барлық нәрселер кіре бермейді, оған белгілі бір экономикалық мазмұны бар мәселелер кіреді. Мұндай қатынастарда жер пайдалану мен меншіктің объектісі ретінде қарастырылып, барлығына әлеуметтік іс-әрекет, өндірістік-ауылшаруашылық территориялық кеңістік базис ретінде қызмет етеді, ал ауылда және орман шаруашылығында өндірістік жағдайда негізгі басты құрал болып табылады. Жер көптеген экономикалық, әлеуметтік және басқа да функциялар орындауда оның объективті ерекшелігі кешендік, жер қатынастарын реттеудегі құқықтық бағытталудағы қажеттілікті қарастырады [1].

Жер қатынастарының мазмұны жердің меншіктік формасы мен түрлерін, қоғамда жүргізілген экономикалық және әлеуметтік қайта құрулар, нақты идеялармен жер саясатының мақсатына байланысты болады.

Жер құқығының жалпы бөлімі жер қатынастарының барлық немесе көптеген түрлерін қамтитын әрекеттермен барлық салаларға қатысты нормативтік қаулыларды қарастыратын құқықтық институттардан тұрады. Сонымен қатар, ол жалпыға мәнді және негізді көрсететін

бастама, жалпы принциптерге негізделген жер құқығын реттеу болып табылады. Жер туралы заңның мазмұнында негізгі жалпы бөлімге жататын институттарға: жерге меншіктік құқық; жерді пайдалану құқығы; жер қорын мемлекеттік басқару; меншікті қорғау құқығы және жердеі басқа да заттарға құқығы; жер құқығын бұзудағы заң алдындағы жауапкершілік; жер процессі [2].

Жер құқығының жалпы бөлімінің институттарының нормасы тікелей немесе арадағы негізгі бөлім институттарының нормалары арқылы жүргізіледі. Соңында олар нақтыланып, спецификасына қарай жер қатынастарына сұрақтары реттеліп дәйектелінеді.

Жер құқығының ерекше бөлімі жердің жеке категорияларын қорғау мен пайдаланудың құқықтық режимін анықтаушы институттардан тұрады. Жер категорияларына сәйкес заңда қарастырылғандай, ерекше бөлім негізгі мақсаты мен ерекшелігіне байланысты келесі институттарды көрсетеді: құқықтық режимді анықтаушы: ауыл шаруашылық сипаттағы жер: тұрғындық аумақтағы жер; өндірістік, көліктік, байланыс, қорғаныс және басқа да ауыл шаруашылық мәндегі емес жерлер; табиғи ерекше қорғалатын территориялардағы жер; орман қорының жері, су қорының жері; қордағы жерлер. Ерекше бөлім институты басқарудағы қатынастарды реттеудегі құқықтық ерекшелігіне, спецификасына, жер қорының әрбір жеке категорияларындағы жерлерді қорғауда көрініс береді.

Жер құқығының әдістері: императивті әдіс жер қатынастарын реттеуді биліктік – императивтік бастамалармен сипаттайды, заңды іс – әрекет жоғары жақтан мемлекеттік органдардан болғанда субъектінің жағдайы екі жақтың заңды тәнсіздігімен субординация қатынасы арқылы қарастырылады.

Диспозитивті әдіс ол жер қатынастарына түсуші қатысушыларды жалпы параметрде, заңды түрде тең көрсетілген шектен шықпай, еркін, өзін-өзі басқаруды реттеуі.

Жер құқығы әдісі нормативті – құқықтық жүйенің ішінде жер қатынастарына қатысушыларға белгілі бір әрекеттерді жасауға берілген мүмкіндіктері немесе белгілі бір әрекеттерді жасауға тыйым салу түріндегі аталған құқықтары мен міндеттері өз мән бойынша олардың жүріс – тұрысының үлгісі болып табылады.

Жер құқығының принциптер жүйесі регулятивті – функциональды сапаларды қамтиды:

- а) жер қатынастарын тікелей реттеу;
- б) нақты жер құқықтық қатынастарын реттеуде бір – біріне қарсы аралықты жақындатушы құрал ретінде;
- в) негізгі бағыттарды анықтап құқықты қолдануда бағыттаушы қызметін атқарады;
- г) жер-құқықтық реттеу жүйесін қамтамасыз етеді;
- д) жер байланысты құқықтық қатынастарда субъектілердің әлеуметтік – экономикалық, жер саясатына қызығушылықтарына сәйкес құқықтық индикатор қызметін атқарады.

Жерді қорғау қоршаған ортаның бір бөлшегі ретінде жерді қорғауға бағытталған жерді тиімді пайдалану, ауылшаруашылық және орман шаруашылығындағы айналымдағы жерлерді негізсіз пайдалануды тоқтату, сонымен қатар топырақтың жеміс беруін көтерумен қалпына келтіру және құқықтық, ұйымдастырушылық, экономикалық, технологиялық т.б. іс – шаралар жатады.

Жерді қорғаудың мақсаты: өндірістің экологиялық қауіпсіз технологияларын ынталандыру және орман мелиорациялық, мелиорациялық және басқа да іс – шараларды жүргізу арқылы жердің тозуымен бүлінуін, шаруашылық қызметтің басқа да қолайсыз зардаптарын болдырмау [3].

Жер телімдерінің меншік иелері және жерді пайдаланушылар мына бағыттарда іс – шараларды жүргізуі тиіс:

Жерді құнарсызданудан және шөлейттенуден, су және жел эрозиясынан, селден, су басудан, батпақтанудан, қайталап сортаңданудан, құрғап кетуден, тапталудан, өндіріспен тұтыну қалдықтарымен химиялық, биологиялық, радиоактивті және басқа да зиянды заттар мен ластанудан, басқа да бүліну процестерінен қорғауға;

Ауыл шаруашылығы жерін карантиндік зиянкестер мен өсімдік ауруларын жұқтырудан, арамшөп, бұта мен шілік басып кетуден, жердің жай – күйі нашарлауының өзге де түрлерінен қорғауға;

Бүлінген жерлерді жаңғыртуға, оның құнарлылығын және жердің басқа да пайдалы қасиеттерін қалпына келтірумен оны шаруашылық айналымына уақтылы тартуға;

Жердің бүлінуімен байланысты жұмыстар жүргізілген кезде топырақтың құнарлы қабатын сыдырып алуға, сақтауға және пайдалануға.

Жердің тозуын болдырмау, топырақтың құнарлылығын және ластанған аумақтарды қалпына келтіру мақсатында, сондай ақ ауылшаруашылығының тозған алқаптарының, химиялық, биологиялық, радиоактивті және басқа да зиянды заттардың жол берілетін шекті қоспаларының және жол берілетін шектегі әсер деңгейінің белгіленген нормативтерінен артық ластанған, өндіріс тұтыну қалдықтарымен, ақаба сулармен ластанған жердің, сондай – ақ карантиндік зиянкестер мен өсімдік аурулары жұққан жердің топырақ құнарлылығын қалпына келтіру мүмкін болмаған жағдайларда Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілейтін тәртіппен жерді сақтап қою көзделеді [4].

Жер учаскелерінің меншік иелері мен жер пайдаланушылардың жерді ұтымды пайдалану мен қорғауға мүдделігін арттыру мақсатында бюджет заңдарында және салық туралы заңдарда белгіленген тәртіппен жерді қорғаумен пайдалануға экономикалық ынталандыру жүзеге асырылуы мүмкін.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Т.Есполов, Ж.Сейфуллин. Управление земельными ресурсами. - Алматы, 2004.-332 с.
- [2] Земельный кодекс КР. Практическое пособие.- Алматы: ТОО «Изд-во «Норма-К», 2011.-132 с.
- [3] М.Султин. Землеустройство. Уч. пособие., М.: Колос, 2009. - 399 с.
- [4] В.Максимов. Организация производства землеустроительных работ. Уч.пособие, Усть-Каменогорск, 2011.-121 с.

REFERENCES

- [1] T. Yespolov, Zh. Seyfullin. Management of land resources.-Almaty, 2004.-332 p. (in Russ.).
- [2] The Land code of the RK. Practical guide.- Almaty: LLC "Publishing house "Norm-K, 2011.-132 p. (in Russ.).
- [3] M. Sulin. Land management. Manual., М.: Kolos, 2009. - 399 p. (in Russ.).
- [4] V. Maximov. Organization of production of land management. Manual, Ust-Kamenogorsk, 2011.-121 p. (in Russ.).

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ РАЦИОНАЛЬНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ ЗЕМЕЛЬ

Мурсалимова Э., Тургульдинова С.

Ключевые слова: земельные ресурсы, охрана земель, правовое регулирование земельных отношений, рациональное использование земельных ресурсов, земельное право.

Аннотация. Целями охраны земель являются: предотвращение деградации и нарушения земель, других неблагоприятных последствий хозяйственной деятельности путем стимулирования экологически безопасных технологий производства и проведения лесомелиоративных, мелиоративных и других мероприятий; обеспечение улучшения и восстановления земель, подвергшихся деградации или нарушению; внедрение в практику экологических нормативов оптимального землепользования.

MURSALIMOVA E.A.

**ASSOCIATE PROFESSOR OF THE DEPARTMENT OF LAND RESOURCES AND CADASTRE
DEPARTMENT OF FOREST, LAND AND HORTICULTURE**

Kazakh national agrarian university, Almaty, Kazakhstan

**TURGULDINOVA S. GRADUATE STUDENT OF THE DEPARTMENT OF LAND RESOURCES
AND CADASTRE LAND MANAGEMENT SPECIALTY**

Поступила 15.01.2015